

מבט על, גיליון 1181, 25 ביוני 2019

החיבוק שניצח: ההישג של אימאמולו באיסטנבול

גליה לינדנשטראוס ורמי דניאל

הניצחון המוחץ של מועמד האופוזיציה, אקרם אימאמולו, ממפלגת העם הרפובליקאית (CHP) על בינאלי ילדרים ממפלגת הצדק והפיתוח (AKP) בסבב הבחירות החוזר שנכפה על תושבי העיר איסטנבול הינו יוצא דופן - לא רק בהשוואה לסבבי הבחירות שנערכו בעיר בעשורים האחרונים, מבחינת אחוזי התמיכה שאימאמולו קיבל, אלא גם חסר תקדים מאז שמפלגת הצדק והפיתוח זכתה ברוב בבחירות הפרלמנטריות של 2002. בעוד שבבחירות שהתקיימו במאוס השנה, הפער בין אימאמולו לבין ילדרים היה פחות מאחוז אחד, בבחירות הנוכחיות הפער היה של יותר מתשעה אחוזים. ההחלטה ללכת לבחירות חוזרות התבררה כטעות משמעותית מצד נשיא טורקיה, רג'פ טאיפ ארדואן, ואנשיו, אחרי תקופה ארוכה שבמהלכה הצליחו מרבית המהלכים הפוליטיים שהם יזמו. לכן, יכול להיות שמעבר לניצחון האופוזיציה, מצביעות הבחירות על ירידה ביכולת ניתוח המצב הפנימי מצד השלטון הטורקי.

הניצחון המוחץ של מועמד האופוזיציה אקרם אימאמולו ממפלגת העם הרפובליקאית (CHP) על בינאלי ילדרים ממפלגת הצדק והפיתוח (AKP) בסבב הבחירות החוזר שנכפה על תושבי העיר איסטנבול הינו יוצא דופן - לא רק בהשוואה לסבבי הבחירות שנערכו בעיר בעשורים האחרונים, מבחינת אחוזי התמיכה שאימאמולו קיבל, אלא הוא גם חסר תקדים מאז שמפלגת הצדק והפיתוח זכתה ברוב בבחירות הפרלמנטריות של 2002. בעוד שבבחירות שהתקיימו במאוס השנה הפער בין אימאמולו לבין ילדרים היה פחות מאחוז אחד, בבחירות הנוכחיות הפער היה של יותר מתשעה אחוזים. זאת, אף שאחוז ההצבעה נותר פחות או יותר זהה.

קמפיין הבחירות לא התמקד בפרטי המצע של שני המועמדים, שהסתפקו בהבטחות כלליות או נקודתיות בלבד. הצלחתו של אימאמולו טמונה ככל הנראה ביכולתו לשכנע באמצעות רטוריקה חיובית, שהדגישה את הדומה בין התושבים, במאמץ לפייס בין האוכלוסיות השונות בעיר. בסיסמה "הכל יהיה בסדר גמור", הוא הציג את עצמו לקהל הטורקי כפוליטיקאי מסוג חדש, שרוצה לשים קץ לשיסוי, לשחיתות ולאינטרסים המפלגתיים, כדי לאחד את כל העיר סביב שינוי ותקווה חדשה. האסטרטגיה הזאת נחלה הצלחה גדולה, ואימאמולו הרחיב משמעותית את בסיס התמיכה בו.

לעומת זאת, ילדרים ניהל קמפיין עם פחות מגע ציבורי ישיר מאשר יריבו, והתמקד יותר בהישגיו לאורך הקריירה הפוליטית הארוכה שלו ובעשייה של מפלגתו מאז עלייתה לשלטון ב-2002. במקביל, לא היססו ילדרים ותומכיו הבכירים לתקוף ישירות את אימאמולו. כמו בסבב הבחירות המקומיות במאוס, היה ברור לכל שחשיבות הבחירות באיסטנבול גדולה הרבה מעבר לעיר עצמה. ביטוי ברור לכך הייתה התגייסותו של נשיא טורקיה, רג'פ טאיפ ארדואן, אשר לקח חלק פעיל בקמפיין בימיו האחרונים, למרות שהיקף התערבותו לא הגיע לזה שנרשם בסבב הבחירות

הקודם, וכן בהתערבותם של דמויות פוליטיות חיצוניות משני הצדדים (הנשיא ושרי הממשלה מצד ילדרים, ראשי מפלגה וראשי ערים אחרים, כולל ראש העיר החדש של עיר הבירה אנקרה מצד אימאמולו).

לצד דמויות אלה, בקמפיין שולבו גם עניינים הקשורים לפוליטיקה הלאומית, ובמיוחד אופן ניהול המדינה על ידי הנשיא ומפלגתו. בהקשר זה יצוינו שני נושאים: הראשון, הוא מצב הדמוקרטיה בטורקיה. התחושה בקרב רבים הייתה שההליכה לבחירות חוזרות הייתה בלתי מוצדקת וש"גנבו" את הניצחון הראשון של אימאמולו. בנוסף התחזקה גם תחושת חוסר האונים בציבור הטורקי אל מול המשבר הכלכלי במדינה. קשה להאמין שהישגו של אימאמולו היה מרשים כל כך אם ההתנהלות הכלכלית של הממשלה הייתה נתפסת כחיובית.

שני אירועים מרכזיים בזמן הקמפיין נתנו לו ממד מיוחד נוסף. ראשית, התקיים עימות טלוויזיוני בשידור ישיר בין שני המועמדים. עימות זה היה הראשון מסוגו מאז 2002 ותחילת שלטון ה-AKP. שנית, בין הניסיונות השונים לשכנע את קהל הבוחרים ממוצא כורדי, יצאה קריאה ממנהיג הפ.ק.ק. הכלוא, עבדוללה אוג'לאן, לכורדים להיות ניטרליים, וזאת בניגוד בולט ליושב ראש המשותף לשעבר של המפלגה הפרו-כורדית, מפלגת העמים הדמוקרטית, סלהאטין דמירטאש, הכלוא בבית סוהר אף הוא, שקרא להצביע לאימאמולו. בהקשר זה יצוין, שחלק מהצלחתו של אימאמולו נובע מיכולתו לסחוף אחריו מצביעים כורדים, וכן מכך שקריאתו של אוג'לאן לא השפיעה לכאורה על ההתנהגות הפוליטית של המיעוט הכורדי בבחירות.

בתחום יחסי החוץ, שלושה נושאים בלטו במהלך מערכת הבחירות החוזרת. ראשית, סוגיית יחסי טורקיה-ארצות הברית, נשיא טורקיה, ארדואן, וגורמים נוספים בממשלה התבטאו חד משמעית בדבר התקדמות במימוש עסקת ה-S-400 עם מוסקבה על אף התרעומת האמריקאית. במכתב שנשלח ב-7 ביוני על ידי ממלא מקום מזכיר ההגנה האמריקאי למקבילו הטורקי, הבהירה ארצות הברית שאם טורקיה תממש את העסקה עם רוסיה היא לא תוכל להמשיך להיות שותפה בפרויקט ה-F-35. מכתב זה התפרש בטורקיה כגרסה מודרנית למכתב ג'ונסון מ-1964. במכתב היסטורי זה, שתואר כ"פצצת אטום דיפלומטית", איים נשיא ארצות הברית דאז, לינדון ג'ונסון, שאם טורקיה תתערב צבאית בקפריסין, נאט"ו לא בהכרח תבוא לעזרתה אם מוסקבה תגיב.

נושא שני שקיבל בולטות הוא פעולות שנויות במחלוקת של טורקיה במזרח הים התיכון אל מול יוון וקפריסין. אמנם צעדים מסוג זה אינם תקדימיים, אך בכל זאת, לקראת הבחירות שלחה טורקיה ספינת קידוח גז שניה לאזור צפון קפריסין - צעד שזכה לגינוי מצד האיחוד האירופי, ואף נשקלת הטלת סנקציות מצד האיחוד האירופי על טורקיה בהקשר זה. גם האמריקאים גינו את הפעולות הטורקיות. התרחבות הקרע עם ארצות הברית והאיחוד האירופי והמחיר הכלכלי של קרע זה מגבירים את התחושה בציבור הטורקי, כי לממשלה אין כיוון של ממש להתמודד עם הבעיות הכלכליות, ובהתנהלותה היא אף מחמירה אותן.

נושא שלישי שזכה לתשומת לב היה המתרחשות בין טורקיה למצרים, שהתחדדה לאור מותו של נשיא מצרים לשעבר, מוחמד מורסי. ארדואן ערער על כך שמותו של מורסי היה טבעי, כינה אותו שאהיד, ומיסגר את הבחירות באיסטנבול כבחירה בין "סיסי לבין ילדרים". הוא אף קרא לכונן ועדת חקירה של האו"ם בנושא מותו של מורסי. היעדר תגובה מספקת מצד המערב למותו של

מורסי הזהדה את מה שבעיניו הינו צביעות מערבית מתמשכת, המתבטאת באי-הכרה בהפלתו של מורסי כהפיכה צבאית. מבחינתו ומבחינת תומכיו, אי-הנכונות להכריז על מה שאירע במצרים כהפיכה צבאית הינו חלק בלתי נפרד מכך שכאשר היה בטורקיה ניסיון הפיכה כושל ביולי 2016, השתהו מדינות מערביות בטרם גינו אותו. ואולם, נראה שציבור המצביעים באיסטנבול לא קיבל את ההשוואה בין אימאמולו לבין סיס.

דווקא בהקשר הישראלי לא נשמעו באחרונה התבטאויות רבות מצד אנקרה, למעט התבטאות של ארדואן בועידה בטג'יקיסטן, אז הצהיר שטורקיה "לא תקבל ניסיונות ליצור עובדות מוגמרות חדשות בירושלים." אין לפרש שקט יחסי זה כשיפור ביחסים הבילטרליים בין ישראל לבין טורקיה, אלא שיש נושאים רבים אחרים במוקד תשומת הלב של אנקרה.

אמנם, אין להגזים ולהקיש ישירות מתוצאות הבחירות המקומיות בטורקיה לתוצאותיהן של בחירות כלליות עתידיות, ובכל זאת - ההצלחה של רטוריקה חיובית על חשבון רטוריקה המדגישה איומים יכולה כנראה להוביל בטווח הארוך גם להתמתנות מסוימת במדיניות הפנים והחוץ הטורקית, במיוחד אם אימאמולו יצליח בתפקידו ויהפוך לנציג האופוזיציה בבחירות הבאות לנשיאות. אך יש להביא בחשבון, כי למרות הישגו המרשים, יצטרך ראש העיר החדש להיאבק גם במוסדות ממשלתיים הנמצאים בשליטת ה-AKP וגם נגד מועצת עירייה, שבה רוב לתומכיו של ארדואן. לכן, מסתמן שמרחב פעולתו יהיה מוגבל. בנוסף, לא יהיו להפסד באיסטנבול השפעות מידיות על עתידו של ארדואן, שכן נותרו לקדנציה שלו עוד ארבע שנים, שבמהלכן הוא יכול לסמוך על פרלמנט עם רוב של ה-AKP ושותפתו הקואליציונית, מפלגת הפעולה הלאומית (MHP). עם זאת, אין ספק שההפסד הצורב באיסטנבול יצריך חשיבה מחודשת של ארדואן וה-AKP על אודות דרכי הפעולה העתידיות שלהם. ניצחונו של אימאמולו מהווה גם בשורה חיובית לאופוזיציה הטורקית. האופוזיציה מצאה עכשיו, לכאורה, רטוריקה שיכולה לנצח את הנרטיב המאיים של ארדואן, ואולי גם יריב לנשיא השולט על המדינה יותר מ-16 שנה. ההחלטה ללכת לבחירות חוזרות התבררה כטעות משמעותית מצד ארדואן ואנשיו לאחר תקופה ארוכה שבמהלכה נחלו מרבית המהלכים הפוליטיים שיזם נשיא טורקיה הצלחה. לכן, אפשר שמעבר לניצחון האופוזיציה מצביעות הבחירות על ירידה ביכולת ניתוח המצב הפנימי מצד השלטון הטורקי.